

دوست دارم اندازه عروسکم!

انسیه موسویان

عنوان کتاب: عروسبیه عروسی - بازی بازی بازی -
از آسمون تا اینجا - شعر دعا -
ترانه‌های مامانی
(از مجموعه ترانه‌های خانه)

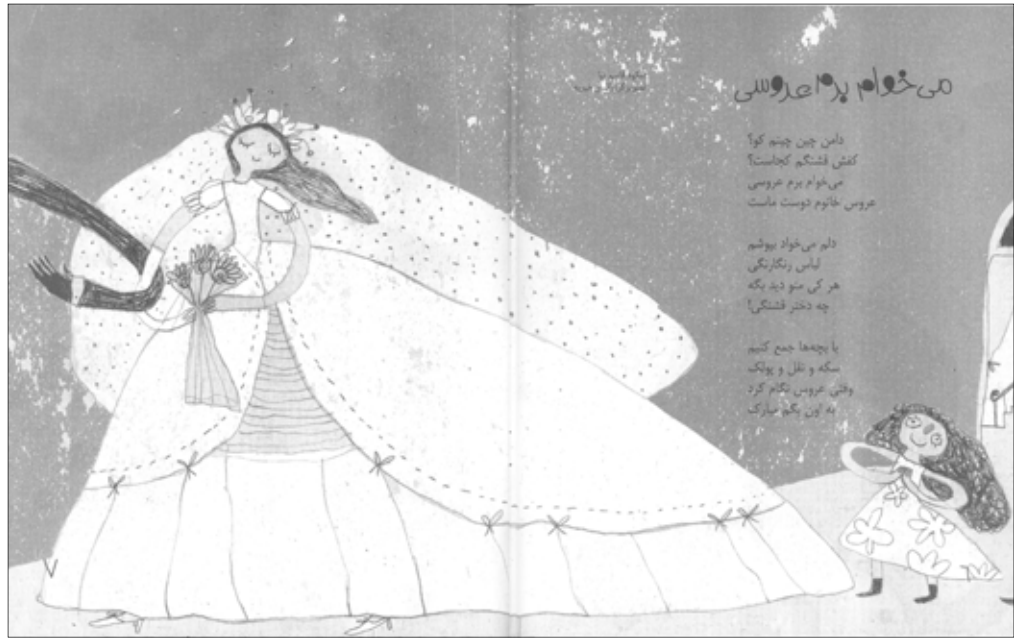
شاعر: گروه شاعران
تصویرگر: گروه تصویرگران
ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۵
شمارگان: ۱۵۰۰۰ نسخه
تعداد صفحات: ۳۲ صفحه
بها: ۱۱۰۰ تومان

۱ - از خوشحالی بال درمی‌آورم

تولد دختر کوچکم نزدیک است. می‌خواهم طی یک اقدام فرهنگی، امسال برایش کتاب هدیه بخرم! مخصوصاً که امسال کلاس اول است و خودش هم به قول معروف باسواد شده و می‌تواند کتاب بخواند. به کتاب‌فروشی‌ها که سر می‌زنم و حتی در غرفه‌های رنگارنگ و شلوغ و متنوع نمایشگاه کتاب که می‌چرخم، ناامید می‌شوم. از پازل‌ها و پوسترها و برچسب‌ها که بگذریم، می‌رسم به کتاب‌ها. فلفلی‌ها و حسنی‌ها و کتاب‌های کارتونی، بازار کتاب را تسخیر کرده‌اند. به جز این‌ها کتاب‌های رنگ‌آمیزی با شعر، آموزش اعداد و مسواک زدن و رعایت بهداشت و توصیه به صرفه‌جویی در مصرف آب و برق هم کم نیستند. نام بعضی از شاعران خوب و مطرح شعر کودک و نوجوان را هم روی جلد برخی کتاب‌ها می‌بینم. تعداد زیادی کتاب هم هست که شاعران، بر اساس عکس بچه‌های خندان خارجی، ابیاتی موزون و مقفی سروده‌اند! خلاصه در چنین آشفته‌بازاری، آرزوی پیدا کردن یک جلد کتاب شعر کودک که مناسب گروه سنی «الف» و «ب» باشد، به دلم می‌ماند! اما بالاخره کورسوی امیدی از دور نمایان می‌شود. از خوشحالی بال درمی‌آورم!

۲ - یک مجموعه زیبا و متفاوت

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، در یک اقدام زیبا و قابل تأمل، دست به انتشار مجموعه کتاب‌هایی زده است با عنوان کلی «ترانه‌های خانه». از این مجموعه که همگی شعر کودک هستند و برای گروه سنی «الف» و «ب» سروده شده‌اند، تاکنون پنج جلد راهی بازار شده است با نام‌های: از آسمون تا اینجا - ترانه‌های مامانی - شعر دعا - بازی بازی و عروسبیه عروسی! چند ویژگی مهم مجموعه «ترانه‌های خانه» را ممتاز کرده است که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌کنم. خودم را به جای دختر هفت‌ساله‌ام می‌گذارم و از دریچه نگاه او به کتاب‌ها می‌نگرم. اول از همه، شکل ظاهری و نقاشی‌های کتاب و طرح روی جلد آن توجهم را جلب می‌کند. کیفیت چاپ، قطع و شکل ظاهری کتاب‌ها زیبا و قابل تأمل است. طرح‌های روی جلد همگی شاد و کودکانه هستند و تصاویر داخل کتاب‌ها هم متناسب با شعرها طراحی شده‌اند. در کتاب‌های گروه سنی «الف» و «ب» تصویر نقش به‌سزایی دارد و حتی گاه بر متن مقدم است. این تصاویر

(کتاب: بازی بازی بازی - آدمک، ص ۹، جعفر ابراهیمی)

همین‌طور شعرهای زیبایی درباره بازی کودک با اشیا و عناصر اطرافش (باد، برف، طناب) و حیوانات خانگی (گره، موش، مرغ و...) می‌خوانیم. در کتاب عروسی هم از ترانه‌های عامیانه و فولکلور الهام گرفته شده است:

بارون می‌آد جرجر
تمام کوچه شد تر
روی سرش کشیده
تور سفیدی هاجر

*
هاجر عروسی داره
تاج خروسی داره
مامان می‌گه که هاجر
خواهر لوسی داره

*
من که نخواستم اصلاً
توی عروسی لوس شم
فقط یواش پرسیدم:

«کی می‌شه من عروس شم؟»

(کتاب: عروسیه، عروسی - شعر تاج خروس - ص ۱۴، بیوک ملکی)

گاهی از عروسی حیوانات و پرنده‌ها می‌گویند؛ مثل عروسی قناری و کلاغ:
کلاغه عاشق شده
عاشق یک قناری
با مادرش دو شب پیش
رفته به خواستگاری

قابلیت جذب مخاطب را دارند و در همان نگاه اول، هر کودک کتابخوان و اهل مطالعه‌ای را مجذوب و علاقه‌مند می‌کنند (کاری که متأسفانه امروزه کتاب‌های تجاری و کارتونی، به شکل غیر هنری و ضعیف انجام می‌دهند).

تا یادم نرفته بگویم که هر کتاب، به یک موضوع مشخص اختصاص دارد و شعرهای مختلفی از شاعران مختلف در آن موضوع گردآوری شده و کنار هم آمده است. تصویرگری هر شعر را نیز یک طراح به خصوص انجام داده است. معلوم است که وقتی بهترین شعرهای کودک در یک موضوع، از بهترین شاعران کودک، در یک جا کنار هم بیایند و هر کدام را هم یک تصویرگر مخصوص طراحی کند، با یک مجموعه زیبا و متفاوت روبه‌رو هستیم.

۳ - من این موضوع‌ها را خیلی دوست دارم!

گفتیم که شعرها بر اساس موضوع کنار هم آمده‌اند؛ پنج موضوع مورد علاقه کودکان، یعنی بازی، عروسی، دعا، خدا، مادر (مامانی). همه این موضوع‌ها برگرفته از محیط اطراف کودک و زندگی او بوده و در نتیجه برایش قابل لمس و ادراک هستند.

در کتاب بازی بازی، شاعران از بازی‌های معروف کودکانه مثل الک دولک، الاکلنگ، یه قل دو قل و... الهام گرفته‌اند؛ البته با شکل تازه و نگاهی جدید:

الک دولک الک دولک
پیدا شده تو کوچمون
یه آدمک

چشمای گردی داره با یه بینی
آدمکو باید بری ببینی

معلوم است که
وقتی بهترین
شعرهای کودک در
یک موضوع،
از بهترین
شاعران کودک،
در یک جا کنار هم
بیایند و هر کدام را
هم یک تصویرگر
مخصوص
طراحی کند،
با یک مجموعه
زیبا و متفاوت
روبه‌رو
هستیم

مامان می گه «برای این
دلای ما مهر بونه»

*

جای خدا چه کوچکه
اندازه یه قلکه
چه طوری اون جا می گیره
توی دلی که کوچکه؟

*

چه خوبه که خدا جونم
همیشه در دل من
فقط می ترسم نکنه
دل من یه روزی بشکنه!

(کتاب: از آسمون تا این جا- جای خدا، ص ۲۰، جعفر
ابراهیمی)

می پرسم از مامان جونم
«مامان بگو خدا کجاس؟»
مامان به من جواب می ده:
«خدا تو قلب آدماس»

*

دست روی قلبم می ذارم
می گم: سلام، خدا جونم!
اگه صدامو می شنوی
جواب بده تا بدونم

*

صدای تاپ و تاپ می آد
خدا با من حرف می زنه
چه دوست خوبیه خدا!
همیشه همراه من!

(کتاب: از آسمون تا این جا- خدا کجاس؟ ص ۲۵،
شکوه قاسم نیا)

در این سروده ها، کودک به شکل غیر مستقیم، با

(کتاب: عروسیه عروسی- شعر گندوم دونه دونه- ص
۱۶، شکوه قاسم نیا)

و یا عروسی شاپرک:
عروسیه عروسیه
عروس خانم شاپرکه
همگی بگید مبارکه!

*

چند تا ملخ دف می زنند
پرنده ها کف می زنند
خوانندشون جیر جیر که
همگی بگید مبارکه!

*

یک ماشین عالی دارند
ماشین خال خالی دارند
ماشینشون کفش دوز که
همگی بگید مبارکه!

(کتاب: عروسیه عروسی- عروسی شاپرک، ص ۱۹،
جعفر ابراهیمی)

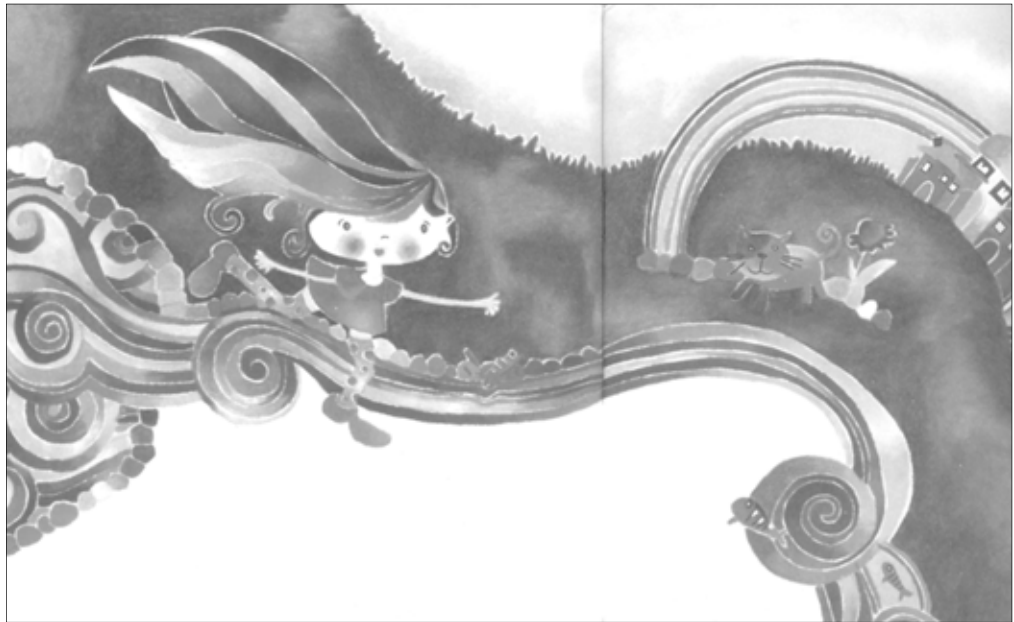
از وقتی یادم می آید، تنها شعری که در باره خدا خوانده و
شنیده ام، شعر معروف زنده یاد پروین دولت آبادی است که:
به مادر گفتم آخر این خدا کیست؟

که هم در خانه ما هست و هم نیست

و بعدها شعر «هر چه که بیند دیده / خدایش آفریده»
سروده محمدحسین بهجتی «شفق» که حتی درست
خواندنش را هم بلد نبودم!

اما حالا چند تا شعر قشنگ دیگر هم در مورد خدا
می خوانم؛ شعرهایی که همه تصورات و دغدغه های
کودکانه در مورد خداست. این که خدا کجاست؟ چه شکلی
است؟ و..

باباجونم به من می گه:
«خدا توی دلامونه»

آفریده‌های خدا آشنا می‌شود. از آرزوها و رازها و حرف‌های
 کودکانه‌اش با خدا می‌گوید. گاه خدا به خواب او می‌آید و
 برایش یک عالمه ستاره چشمک‌زن می‌آورد و گاه او به
 دیدن خدا می‌رود و برایش هدیه می‌برد.

در کتاب «شعر دعا» هم دعاهای کودکانه را با زبانی
 شاعرانه می‌خوانیم؛ دعا برای بازگشت پدر از سفر، دعا برای
 باران، دعای پرنده برای آزادی، دعا برای شادی مادر و...
 گاهی این دعاهای بسیار شیرین و کودکانه هستند:

عروسک قشنگم

کنار من نشسته

نمی‌تونه بازی کنه، راه بره

چون که پاهاش شکسته

خدا جون ای خدا جون!

تو خیلی مهربونی

یه کاری کن عروسکم خوب بشه

دوست قشنگ و کوچکم خوب بشه

(کتاب: شعر دعا- دوست قشنگ و کوچکم، ص ۲۴،

اسدا... شعبانی)

خدا جونم دلم می‌خواد

مثل مامان دعا کنم

یواش با تو حرف بزنم

اسم تو رو صدا کنم

*

بگم خدا خدا خدا!

دلم یه کفش نو می‌خواد

از اون که رنگش آبی بود

خوشم میاد خیلی زیاد

*

می‌خوام بابام زود بخره
 کفشای آبی رو برام
 بین من و خودت باشه
 که من چی گفتم، چی می‌خوام!

(کتاب: شعر دعا- کفش آبی، ص ۱۶، شکوه قاسم‌نیا)
 گاهی هم دعاهای گویبی از زبان یک بزرگسال سروده
 شده‌اند، چون کودکانه نیستند؛ مثل دعا برای شادی تمام
 بچه‌ها و یا دعا برای روبه‌راه کردن همه کارها در شعرهای
 زیر:

پروانه جان وقتی که پَر کشیدی

فرشته‌ها رو دیدی

اون‌جا برای بچه‌ها دعا کن

دعا برای شادی تمام بچه‌ها کن

(کتاب: شعر دعا- پروانه جان، ص ۱۴، مصطفی

رحماندوست)

ستاره رو تو آسمون بخندون

چرخای چرخ فلکو بگردون

*

هر جا که هستی همه رو نگاه کن

خدای من کارها رو روبه‌راه کن

(کتاب: شعر دعا- هزار تا آرزو، ص ۳۱، بابک

نیک‌طلب)

در کتاب «ترانه‌های مامانی»، شعرهایی می‌خوانیم از
 زبان کودک برای مادر، خانواده و در رأس آن مادر که
 مرکز امنیت و آسایش و محبت کودک است، در شعرهای
 کودکانه بسیار مورد توجه و تأمل است. در سروده‌های این
 کتاب، حس کودک نسبت به مادر، با نشانه‌های طبیعی و
 عینی که او کاملاً حس و درک می‌کند، بیان شده است:

در سروده‌های
 این کتاب،
 حس کودک
 نسبت به مادر،
 با نشانه‌های
 طبیعی و عینی که
 او کاملاً حس و
 درک می‌کند،
 بیان شده
 است.

مونده تو خونه
برام یواش اون
لالا می خونه
*
مامان بزرگم
خسته و پیره
به جای من، اون
خوابش می گیره
*

کاشکی مامانم
بیاد دوباره
مامان بزرگم
بره اداره!

(کتاب: ترانه‌های مامانی - مامان و مامان بزرگ، ص ۱۳، جعفر ابراهیمی)

مامان جونم
دوست دارم
یه عالمه
*
یه عالمه
اگه بگم
بازم کمه
*
یه عالمه
چقد می شه؟
زیاد یا کم؟
*
دوست دارم
اندازه
عروسکم

(کتاب: ترانه‌های مامانی - زیاد یا کم، ص ۸، جعفر

ابراهیمی)

**استفاده از
زبان محاوره و
گفتار و انتخاب
اوزان شاد و
نشاط انگیز و
پُر جنب و جوش،
باعث شده که
کودک به راحتی
بتواند شعرها را
بخواند و
لذت ببرد.**

۴ - اما بعضی از این بیت‌ها را نمی‌فهمم!

بدیهی است که شعر کودک هم مانند شعر به معنای عام آن، قبل از هر چیز باید جوهره شعری داشته باشد؛ یعنی از صورت‌های خیال و آرایه‌های ادبی در حد معمول و متناسب با گروه سنی مخاطب بهره ببرد. در سروده‌های این مجموعه نیز آرایه‌هایی مثل تشبیه، تکرار، تضاد و... که مناسب گروه سنی «الف» و «ب» هستند، بسیار خوب و به‌جا استفاده شده. تنها در برخی از شعرها، به نظر می‌رسد درک تصاویر شعری برای مخاطب اندکی دشوار باشد؛ مثلاً ترکیب «تگرگ نقل» (تشبیهی که برخی از

حضور مادر و یا دوری او از کودک که در زندگی ماشینی امروز، از دغدغه‌های کودک است و در یکی از سروده‌ها با زبانی که رگه‌هایی از طنز هم در آن مشاهده می‌شود، به زیبایی نشان داده شده است:

مامان جون من
رفته اداره
من توی خونهام
اون سر کاره
*
مامان بزرگم

اجزای آن حذف شده و به صورت اضافه تشبیهی درآمده):

تگرگ نُقل از تو هوا می‌باره
انگار که آسمون عروسی داره

(کتاب: عروسیه عروسکی - شیرینی و گل، ص ۱۲،

بابک نیک‌طلب)

و یا استعاره مکنیه در این بیت که برای کودک درک

آن دشوار است:

پرنده‌ای که توی آسمونه

میوه‌ای که رو شاخه‌ها می‌خونه...

(کتاب: از آسمون تا این‌جا... تو آفریدی، ص ۸، بابک

نیک‌طلب)

همین طور شعر «اردک و قاب خالی»، از مجموعه

عروسی که در آن اردک نقاشی کودک، با قاب عکس خالی

عروسی می‌کند:

توی اتاق من بود

یه قاب عکس کوچیک

که توی آن می‌خندید

عکس یه جوجه‌اردک

*

اردک زیبایی من

فقط یه نقاشی بود

کنار مرغ و ماهی

نشسته بود توی رود

*

وقتی که قاب خالی

نقاشی من و دید

عاشق اردکم شد

از ته دل پسندید

*

اردک و قاب خالی

هر دو تاشون شاد شدند

با هم عروسی کردند

عروس و داماد شدند!

(کتاب: عروسیه عروسی - اردک و قاب خالی، ص ۲۶،

اسدا... شعبانی)

در برخی از

شعرها،

به نظر می‌رسد

درک تصاویر

شعری برای

مخاطب اندکی

دشوار باشد:

مثلاً ترکیب

«تگرگ نقل»

۵ - زبان این شعرها ساده و کودکانه است

زبان شعرها، ساده و روان و امروزی است. کلمات و

ترکیبات به کار رفته در آن‌ها، برگرفته از دنیای کودک

است. واژه‌ها بیرون از دایره گفتار او نیست و ترکیب کلام

و جمله‌بندی‌ها هم ساده و طبیعی است. استفاده از زبان

محاوره و گفتار و انتخاب اوزان شاد و نشاط‌انگیز و پُر جنب

و جوش، باعث شده که کودک به راحتی بتواند شعرها را

بخواند و لذت ببرد.

۶ - کاش این قدر گران نبودند!

قرار است تا آخر سال، چند جلد دیگر از مجموعه

ترانه‌های خانه به بازار بیاید. دلم می‌خواهد همه آن‌ها را

بخرم، اما ای کاش این قدر گران نبودند. البته در مقایسه

با اسباب‌بازی‌ها و سرگرمی‌های رنگارنگ داخلی و خارجی،

شاید ۱۲۰۰ تومان مبلغ زیادی نباشد؛ به ویژه که کیفیت

چاپ و انتشار هم در بالا رفتن قیمت بی‌تأثیر نیست. با

این همه، آرزو می‌کنم کاش این مجموعه ارزشمند، قدری

ارزان‌تر بود. آن وقت می‌توانستم برای همه بچه‌های فامیل

و دوست و آشنا، یک سری کامل آن را هدیه بگیرم!